

BODOR BÉLA:

Huszonhat könyv

Gyarmati Balassa Bálintnak istenes énekei

Kerek évfordulója van Balassinak: négyszáz év telt el azóta, hogy 1594 májusának végén, Esztergom ostromakor egy török golyó halálosan megsebesítette. A hányatott életű költő művei azonban nem szorulnak kampány-propagandára. Igaz, világi versei sokáig kéziratban maradtak, „istenes énekei” azonban már a 17-18. században is sokszor megjelentek; ezek első, 1633-as bécsi kiadásának hasonmását jelentette meg most a költő nevét viselő

kiadó. A szép kiállítású, bőrkötésű könyvecske érdekessége a ma megszokottól eltérő tördelés: a papírtakarékos kor nyomdászai folytatólagosan szedte a verseket, és a dalok ebben a formában még bensőségesebbek, imádság-szerűbbnek hatnak. A könyv a firenzei Nemzeti Könyvtár példánya alapján készült, a kísérőtanulmányt Armando Nuzzo írta. (Balassi Kiadó, 190 + 36 lap, 800 forint.)

Rimay János: Balassi Epicédum

Az 1596-ban Vizsolyban megjelent gyászkölteményciklus szövege nemrég jelent meg teljes egészében először. Az eredeti kiadásból egyes részek kimaradtak, és csak 1964-ben került elő egy kézirat, amely igazolta Kalniczay Tibor feltételezését a szöveg töredékességéről és a kiegészítés mikéntjéről. Ez a kiadás normál szedéssel közli a könyv elejét, ami a kéziratban maradt fenn, azután hasonmásban az Emlékversek a két Balassi halálára című versciklust. A sajtó alá rendezés és jegyzetírás munkáját Ács Pál végezte. (Balassi Kiadó, 88 lap, 380 forint.)

Balassi-bibliográfia

Mindig tudtam, hogy Balassinak rangja és helye volt a magyar irodalom történetében, de a kiadásoknak ilyen sokaságára nem számítottam: az Istenes énekek 1633-tól az 1800-as évekig négyöt évente menetrendszerűen megjelent. A Stoll Béla által összeállított bibliográfia esősorban a költő műveinek és kultuszának kutatóit érdekelheti, bár az irodalom iránt érdeklődők számára is tanulságos lehet. A kötetet, amely a szövegkiadásokon kívül a szakirodalom, a népszerűítő irodalom és a szépirodalom Balassira vonatkozó költeményeit, egyéb munkáit is felsorolja, részletes név- és versmutató zárja. (Balassi Kiadó, Balassifüzetek, 1. 100 lap, 200 forint.)

Makay Ida: Kövület

Székely Magdához, Rab Zsuzsához hasonlóan Makay Ida

költészete is erős szálakkal kapcsolódik ahhoz az orosz hagyományhoz, amit Jeszenyin, Blok, másfelől Ahmatova, Cvetajeva és mások képviselnek. Érzelmek, indulatok és gondolati elemek egyensúlya érvényesül ebben a poétikában, erős, expresszív képekbe foglalva, feszes, kötött, bár kissé monoton formákba öntve. Témái vissza-visszatérnek: Isten, halál, a pusztuló anyagban parázsló időtlenség paradoxona; a költészet örök kérdései foglalkoztatják őt is. „Ütemre lüktetnek az órák, / mérlik a meg nem mérhetőt.” Kemény, végleges arcok, véres kötszerek, sebek, a világűr, a napkitörés képe villan fel. „S szirmonként fellobog egy rózsza.” (Élő Irodalom sorozat — Jelenkor Kiadó, 116 oldal, 150 forint.)

Baka István: Sztyepan Pehotnik Testamentuma

Első kötete, az 1975-ben megjelent Magdolna-zápor verseiben Bakai István a magyar költészetben szokatlan, inkább néhány költőnél felbukkanó hangot ütött meg, aminek több köze volt a század első évtizedeinek orosz költészetéhez — Jeszenyinhez, Blokhhoz, Mandelstamhoz, Paszternakhoz — mint a hetvenes évek magyar poéziséhez. Ezután kiterők következték — szabadvers, rontott rím, próza — és most, amikor a fiktív orosz költő világ-dajkáló életviszonyában oldja fel önmagát, szinte úgy érzi az olvasó: most érkezett meg ő maga. Az álarcos, távolságtartó mai költészetben Bakai István is maszkot választott magának: az álarc azonban Bakai Istvánt ábrázolja. (Élő Irodalom Sorozat — Jelenkor Kiadó, 68 lap, 160 forint)

Ladik Katalin: Jegyesség

Az Újvidékrők nemrég áttelepült költőnő elsősorban vokális-fonikus kísérleteiről ismert; ez a magyar költészetnek az az ága, amely — a nyelvhez való lazább kötődése miatt — kialakulásától fogva jelen tudott lenni a nemzetközi élemezőnyben. Ladik Katalin azonban elejétől kezdve a fonikus költészet gazdagabb irányzatát művelte, az avantgárd beszédmód nála a népdal, a népmese jegyeit is viselte, és mindez szövegköltészetéről is elmondható. Magyarországon eddig A parázna sóprú és a Kiüzetés című kötete (utóbbi válogatott verseinek gyűjteménye) volt megszerezhető. A Jegyesség új verseiben költészetének a nonszensz vonásai látszanak markánsabbnak. (Fekete Sas Kiadó — Orpheusz Kiadó, 104 lap, 240 forint.)

Tompa Gábor- Visky András: Romániai magyar négykezesek

Melyik ma a leggyanúsabb magyar állat? Természetesen a hóbagoly. Enyhít a helyzeten, hogy Visky András akkor készített egy teljes verseskötetet ennek az újdonsült tötémállatnak, amikor még csak a sajtó huhogott. Ezzel azonban félbe is hagyom az ironizálást, mert a kötetben sorakozó versekhez nem igazán illik. Tompa és Visky közös versei talán Mallarmé emlékeztetnek távolról, kissé lazábban és prózásabban. Ezüst, arany, bíbor és szivárvány ragyog bennük, „nedves tücskök, zenédre bársonyos hiány várakozik”, biztatják magukat a költők, és ennél közvetlenebbül ironikus szöveg nincs is a könyvben. Nem emlékszem, hogy valaha szép verset olvastam volna, amit ketten írtak; ebből általában marhaskodás szokott kisülni (ld. József Attila Illyéssel stb.). Itt nem ez történt, ezek csakugyan szép versek. (Élő Irodalom Sorozat, Jelenkor Kiadó, Kriterion Könyvkiadó, 64 lap, 120 forint.)

Domokos Mátyás: Mondtam a magamét

Domokos Mátyás, akit évtizedeken át szerkesztőként és kritikusként ismert a kultúra iránt érdeklődő közönség, abban az időben, amikor a rendszer megváltoztatása belátható közelségbe került, úgy érezte, ki kell vennie részét a „közjogi villonságokból”. Természetesen az ő megközelítésében a politika elsősorban a kultúrát, azon belül is irodalmat jelent. Erről szólnak, ezért pörölnek ebben a kötetben összegyűjtött jegyzetei, amelyek közül A mai írástudók árulása váltotta ki a leghevesebb indulatokat, efféle tételleivel: „Miközben színfalhasogató hivatkozások történnek arra a hagyományra, amelyet a Jónás könyve és — főleg — a Minőség forradalma szerzője művével megteremtett, a műükbe, magatarásukba és vállalkozásukba zárt szellemi-erkölcsi imperatívuszok sugárzását nyomtalanul elnyeli a szellemi-erkölcsi érzékenység eltompulásának ólomköpenye.” (Magyar Írószövetség — Belvárosi Könyvkiadó, 112 lap, 278 forint.)

Pomogáts Béla: Nyugati égbolt

Mindössze nyolc tanulmányt foglal magába ez a szép kiállítású, gondosan szerkesztett kötet. Nem várhatjuk tehát tőle, hogy valamiféle keresztmetszetet adjon a nyugati emigráció magyar irodalmának. A kirekesztéstől és

befogadásig és A magyar-magyar kapcsolatok horizontja az ezredfordulón a kérdés átfogóbb értékelésére vállalkozik, a Márairól, Határ Győzőről és Domahidy Andrásról és Tűz Tamásról szóló értékelések egy-egy megjelent könyv kapcsán szólnak a jeles alkotókról; míg a Borbándit születésnapján köszöntő írás egyik bekezdésében a Látóhatárról, egy másik írás a párizsi Magyar Műhelyről közöl vázlatos ismertetést. (Magyar Írószövetség — Belvárosi Kiadó, 84 lap, 348 forint.)

Gergely Ágnes: Közép-Európa ígéret volt

Gergely Ágnes sokoldalú alkotó: költő, műfordító, pózáiró, esszéista; az ő hangján szól magyarul Stevie Smith fátyolosan áhitatos nonszensz költészete, Joyce fiatalkori versfüzére, és az angol költészet számos remeke. Elégtelen visszahangot kapott vállalkozása a nigériai Christopher Okigbo kötetnyi versének fordítása, és a róla szóló monográfia. A jövő században, amikor majd felismerjük az afrikai kultúra rendkívüli értékét, ez a könyvecske alapmű lesz.

Gergely Ágnes azonban mindezeket kívül riportokat, interjúkat is készített. Ezek szerepelnek ebben a kötetben (Págerrel, Karig Sárával és másokkal), esszék, naplójegyzetek kíséretében. (Balassi Kiadó, 220 lap, 350 forint.)

Esterházy Péter: Egy kékharisnya följegyzéseiből

Aligha kell sokat beszélnem erről a könyvről, hiszen a benne olvasható írások már első megjelenésük, elhangzásuk idején felkeltették az olvasók érdeklődését. A karcolatokon, jegyzeteken, glosszákon kívül itt olvasható néhány interjú szövege is (egyebek mellett a Monory-Tillman-féle „Ezredvégi”, és Bohóctréfák fejezet cím alatt például az *Így gondozd a magyarodat* című hangjáték, aminél élesebb, röhejesebb és pontosabb karikatúrát nem ismerek az elmúlt négy év cselekvéspótló PFZ-demagógiájáról. Ez a korszak is olyan volt, mint a katonaság; utólag lehet rajta röhögni. (Magvető Kiadó, 360 lap, 480 forint)

Kulcsár Szabó Ernő: Az új kritika dilemmái. Az irodalomértés helyezete az ezredvégen

Végre van a magyar irodalomban egy kritikus, akinek az ítélezési gyakorlata felett szenvedélyes vélemények csapnak össze. A kritikaolvasók idősebb nemzedékéből azok, akik nem olvastak külföldi irodalmi lapokat, sem a fiatalok csekély példányszámú egyetemi, vagy alternatív kiadványait, gyakorlatilag Kulcsár Szá-

bó A magyar irodalom története 1945-1991 könyvecskéjében találkozhattak először a modern kritika egyik iskolájának irodalomszemléletével, és ez a tény alapjaiban rázta meg a magyar irodalmi életet (amin nem változtat az sem, hogy a könyv címe szerintem félrevezető volt). Az új kötet az esztéta-kritikusnak elsősorban azokat a folyóiratokban megjelent tanulmányait gyűjti egybe, amelyek az irodalmi szöveg értelmezésével, a műbírálat lehetőségeivel foglalkoznak. (Balassi Kiadó, 256 lap, 380 forint.)

Körkép 94

A könyvhét hagyományai közé tartozik az év novelláiból készülő válogatás, amely ebben az esztendőben „huszonhárom magyar író kisprózáját” tartalmazza. Az alcím sejtelmes műfajmegjelölése azonban nem jelent különösebb változást a szerkesztők szemléletében; a kötetben továbbra is hagyományos értelemben vett novellák, elbeszélések, néhány esetben vélhetőleg regényrészletek szerepelnek. A kiadó óvakodik attól, hogy olvasóit a kortárs irodalom kísérletező kedvű alkotóinak „szövegeivel” terhelje. A kötet anyaga arról győz meg, hogy a novella ezen megszokott fajtájából ma is keletkezik évente egy kötetnyi színvonalas olvasnivaló. (Magvető Kiadó, 336 lap, 380 forint.)

Molnár Ferenc: A férfi szíve

A tárcanovella műfaja már halottnak látszott: helyét elfoglalta a publicisztikának az a fajtája, amit szép magyar szóval agyalgásnak titulál az úri közönség. Az utóbbi években azonban egyre több hagyományos értelemben vett tárcanovellával találkozhatunk az irodalmi lapokban, és ezt a jelenséget örvedetesnek tartom. Az igényes kispróza persze munkával jár, de akadnak rá vállalkozók. Ennek a műfajnak klasszikus darabjai Molnár rövid elbeszélései, amelyek közül egy csokorra való — többnyire kötetben még soha ki nem adott — miniatűr remeket válogatott össze a Budapesti Napló és a Pesti Napló jórészt a század első éveiből való számaiból Urbán László. A megaláztatást, a nyomorúság ólomsúlyú jeleneteit mindig átjárja a szelíd részvét fájdalom. Felkavaró, de békés, szeretnivaló történetek ezek. (Argumentum Kiadó, 350 lap.)

Tardos Tibor: A tengervíz sós

„Észreveszem, hogy a lábárszél a pokróc rücskökbe mered. Sáros? Jobban megnézem. Sötét folt, mintegy három tenyérnyi részen. Nedves. Egyszerűen — vér. Friss vér. Itt az elődöm vérben fürdött. A vére szinte még meleg a pokró-